

Versnipperd muzikaal erfgoed

Een erfgoeddrama in 13 delen

In het kader van 200 jaar Koninkrijk der Nederlanden kregen wij van onze collega-koorleden de vraag om na te denken over een passend programma om uit te voeren in november 2013. Was er niet een vergeten koorwerk dat in 1813 was uitgevoerd, of misschien bij de herdenkingen in 1863 en 1913? Konden aan het onderwerp niet andere koorwerken worden gerelateerd?

Jaco Alberts en Ivo Zandhuis ■

Ondanks de beperkt beschikbare tijd togen we aan het werk en doken online catalogi in van alle instituten die een collectie bladmuziek leken te beheren. We werden niet gehinderd door enige kennis over hoe de muzikale erfgoedcollecties in Nederland werden beheerd en waren in die zin – hoewel op dit gebied professioneel geschoold en ervaren – ‘gewoon’ publiek. De zoektocht bleek een weg met hobbels vol erfgoeddrama.

Verwarring

De bladmuziekcollectie van de Openbare Bibliotheek van Amsterdam (OBA) was ons het beste bekend. Omvangrijk en compleet. Bovendien: de Toonkunstbibliotheek, een collectie gevormd door een landelijke 19e-eeuwse muziekorganisatie, was ook daar ondergebracht. Hierin was wellicht veel handgeschreven muziek verstopt, die dus niet vaak was uitgevoerd. Inderdaad vonden we in de catalogus van de OBA op basis van woorden in de titel en de datering potentieel interessant materiaal. De verwarring was groot, toen we ergens lazen dat de Toonkunstcollectie was overgebracht naar Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam (UBA). We vinden deze resultaten toch in de catalogus van de OBA? Medewerkers van de OBA konden het overbrengen van de collectie naar de UB bevestigen, en dat de beschrijvingen inderdaad (nog?) niet in de catalogus van de UB waren opgenomen. We zochten contact met de bibliothecaris van de Toonkunst bibliotheek – nu werkzaam bij de UB – en ontvingen

van hem materiaal dat in het kader van Metamorfoze digitaal beschikbaar was gemaakt. Niet gedigitaliseerd materiaal kon pas worden geraadpleegd als het materiaal werd klaargelegd. Omdat we niet beschikten over een bezoekerspas was dat voor ons te ingewikkeld om in onze beperkte tijd precies te regelen.

Zoekgeraakt

Behalve de OBA en de UBA bewaart ook het Nederlands Muziek Instituut (NMI) een belangrijke collectie bladmuziek. Veel daarvan is te raadplegen op microfiche, andere stukken kunnen worden aangevraagd. Voor ons een enorme bron; we vonden hier zeker tien relevante stukken. Zal de toegankelijkheid verbeteren als de collectie wordt overgebracht naar het Haags Gemeente Archief (HGA), dat zo vriendelijk is geweest om de collectie op te nemen na opheffing van het NMI? Ja, u leest het goed. Dit is de tweede collectie in onze zoektocht die in het recente verleden is of binnenkort wordt versleept. Natuurlijk is de kans dat een stuk dan kwijtraakt groter dan ooit. Gaat het gespecialiseerde, uiterst behulpzame personeel trouwens, ook naar het HGA? En waar blijft de (online) catalogus?

In deze online catalogus vonden we thuis achter onze computer een manuscript van een muziekstuk dat uit 1813 zelf afkomstig was. Dat dachten we tenminste. Toen we dat stuk opnieuw probeerden op te zoeken bij het NMI vonden we het niet meer terug. Bij navraag bleek het stuk zich in de collectie van de Koninklijke Bibliotheek (KB) – gast-

Natuurlijk is de kans dat een stuk dan kwijtraakt groter dan ooit.

heer van het NMI – te bevinden. Dus wel in de gezamenlijke catalogus online, maar niet in de catalogus in de studiezaal van het NMI. Bij navraag bij de KB bleek het stuk zoek te zijn...

Missie geslaagd

Het kan echter nog dramatischer. Een collectie die we alleen online hebben geraadpleegd, is de collectie van het Muziekcentrum van de Omroep (MCO). Ook dit instituut verdwijnt. We raken de tel al bijna kwijt. Maar hier is (nog) geen oplossing voor de collectie. En ook niet voor de website www.muzyk-schatten.nl, waarop materiaal gedigitaliseerd wordt aangeboden. Een aantal van de door ons gezochte muziekstukken troffen we daar aan. Op basis van de ontsluiting van met name het NMI dachten we relevant materiaal te hebben gevonden: een gescand exemplaar kon dan op de beperkte ontsluiting van muzyk-schatten.nl worden gevonden. Zonder de catalogus van het NMI hadden we die nooit gevonden. Op zoek naar een koorwerk dat echt in 1813 is gemaakt en uitgevoerd (het muziekstuk bij de KB was immers zoek), kwamen we terecht bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG). Na een eerste verbazing (wat had dit immers met sociale geschiedenis te

Het Haarlems Klein Koor in actie tijdens het Korenlint 2012 (foto part. coll.).

maken?) begrepen we dat het gevonden stuk onderdeel uitmaakt van de KNAW-bibliotheek die door het IISG wordt beheerd. Deze is daar in 2005 ondergebracht. Nog een collectie die onlangs is versleept? Het muziekstuk bleek (inderdaad!) niet in de catalogus te staan en medewerkers gaven ons geen

garantie dat ze het zouden kunnen terugvinden in het depot. Ook dit stuk dreigde kwijt te zijn. Dat bleek gelukkig niet het geval. We kregen een origineel handschrift uit 1819 in handen. De historische sensatie was groot: we voelden de spanning van de koorleden die het muziekstuk voor de koning

De historische sensatie was groot: we voelden de spanning van de koorleden die het muziekstuk voor de koning mochten uitvoeren.

mochten uitvoeren.

Voor ons heeft de zoektocht dus uiteindelijk resultaat opgeleverd. Maar of onze kinderen in 2063 een vergelijkbare queeste kunnen ondernemen...? ■

Jaco Alberts ■ journalist bij *Vrij Nederland*, historicus en bas bij het Haarlems Klein Koor.

Ivo Zandhuis ■ redacteur van het *Archievenblad* en tenor bij het Haarlems Klein Koor.

Erfgoed of informatie, een kwestie van kiezen?

De Raad voor Cultuur is het wettelijk adviesorgaan van de regering en het parlement op het terrein van kunst, cultuur en media. De Raad is onafhankelijk en adviseert, gevraagd en ongevraagd, over actuele beleidskwesties en subsidiebesluiten. Dat kan gevolgen hebben voor het archiefwezen...

Redactie *Archievenblad* ■

a

Een onderdeel van de Raad is de Commissie Archieven, in 2011 bestaande uit:

Daan Hertogs (voorzitter), Nanci Adler, André Dijkhuijs, Marianne Loef en Monique de Louwere (secretaris). In dat jaar verscheen het rapport *Gedwongen keuzen. Agenda Cultuurbeleid 2013-2016*. In dit rapport/advies staat de volgende passage:

‘Het kabinet heeft plannen voor herinrichting van het openbaar bestuur.

Een betrouwbare en efficiënte informatiehuishouding is voor het openbaar bestuur, ook het heringerichte, een essentiële randvoorwaarde.

Schaalvergroting door het aantal provincies, gemeenten en ministeries te verminderen, betekent op zichzelf niet dat er andere eisen voor de informatiehuishouding moeten gelden. Als het openbaar bestuur heringericht wordt, zou dat voor de begeleidende wet- en regelgeving op archiefgebied het vertrekpunt kunnen zijn voor een drastische aanpassing van de Wet openbaarheid van bestuur. Onlangs zijn politieke signalen afgegeven die deze gedachte ondersteunen. **Een nieuw te schrijven Wet op vrije informatie zou, naast het burgerrecht op toegang tot overheidsinformatie, ook moeten vastleggen**

dat documenten automatisch en sneller openbaar worden. Daarmee

zou onze informatiesamenleving zo vormgegeven kunnen worden dat de begrippen transparantie en openheid daadwerkelijk inhoud hebben.

Een nieuwe wetgeving die – ondersteund door digitale mogelijkheden – openbaarheid na afsluiting van een zaak afdwingt, maakt archiefinstellingen verantwoordelijk voor (zeer) jonge archiefstukken.

Daardoor zal de scheiding tussen de records managers van de administratieve en de archivarissen van de cultuurhistorische omgeving gaan vervagen. De Raad is van mening dat dit een goede >>